

РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ І ЙОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

БІЛЕЦЬКА Людмила Миколаївна - кандидат юридичних наук, докторант МАУП

ШВЕЦЬ Віктор Олександрович - доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри господарського та трудового права МАУП

МІХАТУЛІНА Олена Миколаївна - професор кафедри цивільного та міжнародного права МАУП

DOI 10.32782/EP.2022.3.19

Метою статті є розгляд становлення нормативно-правових актів у сфері страхування для подальшого вдосконалення його правового регулювання. Система правового регулювання страхової діяльності містить норми, визначені в правових документах різного рівня. Перший рівень складають Конституція України та міжнародні угоди, які підписала й ратифікувала Україна. Наступний, другий рівень становлять кодифіковані документи (Господарський, Цивільний, Податковий, Повітряний кодекси України); закони та постанови Верховної Ради України. Третій рівень представлений указами та розпорядженнями Президента України. До четвертого рівня віднесені відомчі нормативні акти (інструкції, методики, положення, накази), затверджені міністерствами, відомствами, центральними органами виконавчої влади та зареєстрованими в Міністерстві юстиції України. П'ятий та шостий рівні представлені відповідно нормативними актами органу, який, згідно із законодавством України, здійснює нагляд за страховою діяльністю, а також нормативними актами органів місцевої виконавчої влади у випадках, коли окремі питання регулювання страхової діяльності було делеговано цим органам за рішенням Президента або Уряду України. Крім того, правове регулювання договірних відносин зі страхування здійснюється позаюрідичними джерелами. Законодавче регулювання страхової діяльності в Україні має певну історичну специфіку, яка відчутно позначається на всій системі правового забезпечення. У колишньому Радянському Союзі не було базового закону, який регулював

би порядок здійснення страхової діяльності. Страхову діяльність здійснювали виключно установи Держстраху та Індержстраху, що не мали повністю самостійного статусу. Окремі аспекти страхової діяльності регулювалися постановами ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР, нормативними документами Держстраху СРСР та Укрдержстраху. Протягом 1992-1993 років у більшості незалежних держав, котрі утворилися після розпаду колишнього СРСР, було ухвалено законодавчі акти з питань страхування. Зі становленням ринкової економіки в Україні постала потреба ухвалити новий законодавчий акт, який повністю врегулював би як понятійний апарат, так і порядок здійснення страхової діяльності (давно застосовуваний у розвинених країнах). 6 березня 1996 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про страхування». У листопаді 2021 р. Верховною Радою України здійснено трансформацію Закону «Про страхування» в частині удосконалення термінології. Наразі зазначеним Законом України оновлено підхід до організації ліцензування страховиків. Концепція розвитку страхового ринку України до 2021 р. передбачила нові прогресивні принципи розвитку вітчизняного страхового ринку.

Створення механізмів забезпечення відповідності проектів правових актів у сфері страхування зазначеним принципам сприятиме підвищенню ефективності правового регулювання в цій сфері.

Ключові слова: страхове підприємництво; правове регулювання страхування, система правового регулювання страхової діяльності.

Постановка проблеми

Страховання є однією з найдавніших категорій соціально-економічних відносин між людьми, юридичними особами (суб'єктами господарювання). Ця сукупність регламентується низкою нормативно-правових актів, що визначають основні особливості відповідних відносин. Це певні ризики і основне призначення системи страхування: розподіл, перерозподіл цих ризиків. У зв'язку з ризиковим характером страхування, надзвичайно важливим є формування та юридичне закріплення вимог до страховиків, що забезпечить захист майнових інтересів суб'єктів господарювання; уніфікація страхових процедур, гарантування прозорості діяльності всіх учасників страхового ринку тощо.

Багатовіковий досвід, набутий світовою практикою щодо формування вимог до створення страхового підприємництва, заслуговує детальної уваги, критичного осмислення і продуманого використання в українській практиці. Кожна країна формує власні, властиві лише їй основні вимоги до формування та функціонування страхового підприємництва. Розгляду їх правового регулювання і присвячена ця наукова стаття.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Характеристичі сучасних тенденцій розвитку правового регулювання систем страхування, ринку страхових послуг присвячено роботи відомих вітчизняних як теоретиків, так і практиків. Серед них У. Івасечко, М. Скидан, Н. Кудрявська, В. Мачуський, Н. Пацурін, В.Надьон, Н.Мокрицька та ін.

Результати досліджень розвитку правового регулювання систем страхування, в умовах ринкової економіки представлено у спеціальній літературі. Проте однією з найважливіших залишається проблема напрямів вдосконалення правового регулювання систем страхування, системне дослідження цієї проблеми.

Метою статті є розгляд становлення нормативно-правових актів у сфері страхування для подальшого вдосконалення його правового регулювання.

Виклад основного матеріалу

У юридичній літературі страхова діяльність визначається як врегульована нормами права господарська діяльність страхових організацій з надання страхових послуг за рахунок сформованих страхових фондів, що здійснюється на підставі ліцензії, як правило, з метою отримання прибутку. Правове регулювання страхування становлять схвалені законодавчі та інші нормативно-правові акти, що регулюють страхову діяльність як загалом, так і за окремими її напрямками.

Система правового регулювання страхової діяльності містить норми, визначені в правових документах різного рівня. Це, перш за все, Конституція України; міжнародні угоди, які підписала й ратифікувала Україна (Принципи міжнародних комерційних договорів (принципи УНІДРУА), Принципи УНІДРУА і Принципи європейського контрактного права розглядаються як два зведення норм уніфікованого контрактного права, як правила, які застосовуються сторонами міжнародних контрактних відносин (у т.ч. і у сфері страхування) за їх волевиявленням); кодифіковані документи (Господарський, Цивільний, Податковий, Повітряний кодекси України); закони та постанови Верховної Ради України (закон України від 1 липня 2004 року № 1961-IV «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» [1], закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [2], закон України від 24 червня 2004 року № 1877-IV «Про державну підтримку сільського господарства України» [3], Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [4]).

Наступний, другий рівень становлять кодифіковані документи (Господарський, Цивільний, Податковий, Повітряний кодекси України); закони та постанови Верховної Ради України. Третій рівень представлений указами та розпорядженнями Президента України. До четвертого рівня автор відніс відомчі нормативні акти (інструкції, методики, положення, накази),

затверджені міністерствами, відомствами, центральними органами виконавчої влади та зареєстрованими в Міністерстві юстиції України. П'ятий та шостий рівні представлені відповідно нормативними актами органу, який, згідно із законодавством України, здійснює нагляд за страховою діяльністю, а також нормативними актами органів місцевої виконавчої влади у випадках, коли окремі питання регулювання страхової діяльності було делеговано цим органам за рішенням Президента або Уряду України. Крім того, правове регулювання договірних відносин зі страхування здійснюється позаюрідичними джерелами. Маються на увазі звичаєві норми. Результати систематизації основних нормативно-правових документів, що регулюють страхову діяльність в Україні, можуть бути представлені у табличному вигляді. Зазначено, що систематизація нормативно-правових документів та представлення у табличному вигляді може розглядатися як інструмент впорядкування суспільних відносин, усунення виявлених під час практичного застосування тих чи інших положень цих актів, колізій норм і процедур.

Варто зазначити, що законодавче регулювання страхової діяльності в Україні має певну історичну специфіку, яка відчутно позначається на всій системі правового забезпечення. Так, екскурс у розвиток страхової діяльності варто розпочати з того, що в колишньому Радянському Союзі не було базового закону, який регулював би порядок здійснення страхової діяльності. Оскільки страхову діяльність здійснювали тільки установи Держстраху та Індержстраху, що не мали повністю самостійного статусу, то не було потреби визначати законодавчі норми стосовно прав та обов'язків цих суб'єктів. Окремі аспекти страхової діяльності регулювалися постановами ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР, нормативними документами Держстраху СРСР та Укрдержстраху.

Протягом 1992-1993 років у більшості незалежних держав, котрі утворилися після розпаду колишнього СРСР, було ухвалено законодавчі акти з питань страхування. У 1992 р. Укрдержстрах за участю провідних страхових компаній, утворених у період

1990-1992 років, подав до Кабінету Міністрів України перший проєкт Закону «Про страхування», спрямований на узгодження позицій кількох причетних до страхової справи міністерств і відомств. У грудні 1992 року цей проєкт після узгодження повторно було внесено на розгляд Кабінету Міністрів України. Оскільки згідно з рішенням Верховної Ради України в цей період Уряд дістав право видавати декрети, які мали статус законів, зазначений проєкт було прийнято як декрет у травні 1993 року.

Прийнятий після набуття незалежності України Декрет Кабінету Міністрів України «Про страхування» став фактично першим базовим законодавчим актом, який забезпечив системне правове регулювання страхової діяльності. Цей Декрет визначив базові терміни й поняття, пов'язані зі страховою діяльністю (ринком страхових послуг). Декрет «Про страхування» міг розглядатися лише як проміжний законодавчий акт. Головний його недолік полягав у тому, що було зроблено спробу поєднати суперечливі положення: з одного боку, «держстрахові» принципи здійснення страхової діяльності, що базувалися на планово-адміністративній економіці, а з іншого – принципи страхування в умовах ринку. Наприклад, Декрет передбачав здійснення страхових виплат за рахунок страхових резервів, що відповідало ринковим принципам, не визначаючи фінансового механізму формування цих резервів, і суто адміністративно обмежував перераховування до резервів 50% страхових платежів. Окрім того, Декрет надто ліберально забороняв державі втручатися в діяльність страхових організацій, а водночас визначав державний орган, відповідальний за стан розвитку страхового ринку. І таких суперечностей було немало [8, 7].

Зі становленням ринкової економіки в Україні постала потреба ухвалити новий законодавчий акт, який повністю врегулював би як понятійний апарат, так і порядок здійснення страхової діяльності (давню застосовуваний у розвинених країнах). 6 березня 1996 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про страхування», до якого вже внесені зміни та доповнення.

Цей Закон має 5 основних розділів. У першому розділі встановлюється головний понятійно-термінологічний апарат: визначаються такі базові поняття, як страхування, страховики, страхувальники, об'єкти і види страхування, форму страхування, страхові ризики і страхові випадки, страхова сума, страхове відшкодування, страхові платежі і тарифи, співстрахування, пере-страхування, об'єднання страховиків, страхові агенти та страхові брокери і деякі інші.

«Центральне місце в цьому розділі посідають норми, що визначають вимоги до страховика під час його створення та реєстрації, а також порядок здійснення обов'язкового страхування. Зокрема, цим Законом в Україні встановлюється особливий механізм, коли види обов'язкового страхування можуть визначатися лише цим Законом, а не іншими законодавчими актами». При цьому Кабінетові Міністрів України надається право регулювати порядок проведення кожного виду обов'язкового страхування за умови, що цей вид передбачено Законом [9].

Другий розділ Закону регулює порядок проведення страхування: визначає вимоги до договорів та правил страхування й відповідної валюти, встановлює обов'язки страховиків і страхувальників у кожній конкретній ситуації. Важливість законодавчих норм, передбачених цим розділом, полягає в тому, що вони з максимальною повнотою відбивають особливості договірних відносин, прав та обов'язків сторін у сфері страхування. Фактично конкретизуються загальні норми цивільного права у цій сфері.

Третій розділ визначає умови забезпечення платоспроможності страховиків і має дуже важливе значення. Саме тут подається фінансовий механізм здійснення страхової діяльності, встановлюються певні обмеження щодо можливості прийняття зобов'язань і визначаються загальні принципи аудиту страховика. Важливими статтями цього розділу є ті, де йдеться про порядок формування та види страхових резервів як технічних, так і зі страхування життя. Низка статей регулює питання, що стосуються створення гарантійних фондів, порядку обліку та звітності.

Четвертий розділ визначає принципи державного нагляду за страховою діяльністю. Цим розділом визначено орган, що здійснює державний нагляд за страховою діяльністю (наразі цю роботу виконує Міністерство фінансів України), встановлено його права та функції. У цьому розділі наведено порядок ліцензування страхової діяльності, що забезпечує правове регулювання роботи страховиків на страховому ринку. Закон конкретизує, зокрема, особливості ліквідації, реорганізації та санації страховиків, що дає змогу контролювати їх після того, як вони припинять свою діяльність.

П'ятий (завершальний) розділ передбачає регулювання таких загальних моментів, як врахування міжнародного права, порядок та етапи застосування певних норм тощо.

Статтями Закону «Про страхування» регламентовано умови, котрим повинні відповідати фінансові установи для можливості реалізації страхової діяльності на території України [9]:

- страхові компанії мають право формуватися у вигляді акціонерного товариства, повного чи командитного товариства чи товариства із додатковою відповідальністю;
- мати у власному складі не менше, аніж трьох учасників;
- бути внесеними до реєстру Національної комісії, котра здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг та отримати ліцензію на здійснення певного виду страхування;
- мінімальний розмір статутного капіталу страхової компанії має становити суму, котра є еквівалентною 1 млн євро (для страхової компанії, котра займається страхуванням життя – 10 млн євро) у відповідності до обмінного курсу валют України. Важливою є також умова щодо формування статутного капіталу виключно у вигляді грошових коштів.

У листопаді 2021 р. Верховною Радою України здійснено трансформацію Закону «Про страхування» в частині удосконалення термінології (дано визначення страхових понять: страховий ризик, страховий інтерес, страхове покриття, страхова послуга) [9].

Наразі зазначеним Законом України оновлено підхід до організації ліцензування страховиків через:

- формування нового порядку отримання єдиної ліцензії на здійснення страхової діяльності з подальшою можливістю ущільнення чи розширення;
- створення можливості ліцензування страховика як професійного перестраховика на підставі ліцензії на здійснення діяльності із вхідного перестраховання;
- удосконалення питань корпоративного управління, системи внутрішнього контролю та управління ризиками страховика;
- запровадження повноцінних процедур виходу страховика з ринку;
- розроблення належної методики регулювання процедури добровільної реорганізації і ліквідації страховика;
- розроблення процедури примусового виходу з ринку за рішенням НБУ;
- вдосконалення вимог до власників істотної участі страховика.

Цей Закон також модифікував процедуру нагляду за страховою діяльністю в частині:

- запровадження коригувальних заходів та заходів раннього коригування у вигляді інструменту попередження ризиків визнання страховика неплатоспроможним;
- запровадження інструментів раннього виявлення ризиків відносно діяльності страховика;
- запровадження ризико-орієнтованого підходу до нагляду за страховиками;
- запровадження пропорційного підходу у надгляді за страховиками в залежності від ступеня значимості їх діяльності на страховому ринку.

Регулювання порядку укладання договорів страхування та порядку відшкодування матеріальної шкоди міститься і в Цивільному кодексі України. Так, у ст. 979 ЦК визначено сутність договору: «за договором страхування одна сторона (страховик) зобов'язується у разі настання певної події (страхового випадку) виплатити другій стороні (страхувальникові) або іншій особі, визначеній у договорі, грошову суму (страхову виплату), а страхувальник зобов'язується

сплачувати страхові платежі та виконувати інші умови договору».

Також Цивільним кодексом визначені: форми, предмет, істотні умови, момент набрання чинності, сторони договору страхування, особливості укладення договору страхування на користь третьої особи, співстрахування, перестраховання, страхової виплати та відповідальності (відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої працівником чи іншою особою; відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки, відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого, відшкодування шкоди особою, яка застрахувала свою цивільну відповідальність), а також умови припинення договору страхування, недійсності договору страхування [10].

7 лютого 2018 року вступило у дію розпорядження Національного комітету фінансових послуг від 31 серпня 2017 року № 3631 «Про затвердження змін до Положення про особливості укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», котрим було запроваджено електронний поліс обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів [11].

Зазначеним Розпорядженням передбачається, що внутрішній договір страхування – це електронний договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, котрий діє лише на території України, а страховий поліс – єдина форма внутрішнього договору страхування, що посвідчує укладання такого договору та затверджується уповноваженим органом страхового бюро України.

З метою забезпечення систематизованого підходу в напрямку розвитку небанківського фінансового сектору 12 вересня 2019 року Верховною Радою України було ухвалено Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг».

Цим нормативно-правовим актом передбачено «спліт-ліквідацію» Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг і розподіл повноважень щодо регулювання фінансового ринку поміж Національним банком та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. У відповідності до зазначеного Закону на Нацбанк покладено регуляторну функцію поміж страхових, фінансових компаній, лізингових компаній, ломбардів, кредитних спілок [11].

Концепція розвитку страхового ринку України до 2021 р. передбачила наступні принципи розвитку вітчизняного страхового ринку [12]:

- формування належних умов для організації вільного руху капіталів і страхових послуг на території України;

- повноцінний захист прав споживачів страхових послуг, у тому числі враховуючи формування системи гарантування забезпечення виплат за договорами довгострокового страхування життя та за договорами страхування, передбаченими Законом «Про недержавне пенсійне забезпечення»;

- вільне обрання страховика;

- гарантування прозорості діяльності всіх учасників страхового ринку;

- уніфікація страхових процедур;

- організація належного державного регулювання та нагляду у сфері страхування, а також формування системи пруденційного нагляду, включаючи запровадження системи моніторингу діяльності страховиків на основі застосування міжнародних стандартів організації бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності;

- повна рівність перед нормами чинного законодавства всіх учасників страхового ринку;

- організація діяльності страхового ринку на засадах вільної конкуренції.

Аналіз нормативно-правових положень щодо страхової діяльності в Україні дозволяє стверджувати, що страхове законодавство України має ґрунтуватися на основі таких принципів :

- верховенства права (жодна людина не є вищою за право, що нікого не може бути карано державою, окрім як за порушення приписів права, і що нікого не може

бути притягнуто до відповідальності за правопорушення інакше, ніж порядком, що його встановлено приписами права);

- системності (узгодження заходів щодо реформування страхового ринку із заходами і планами інших галузей економіки, обґрунтування можливості запровадження обов'язкових видів страхування, що повинно відповідати майновому стану громадян і проводитися паралельно із заходами, спрямованими на підвищення доходів громадян);

- конкурентності (державна гарантує всім страхувальникам і страховикам (вітчизняним та іноземним) вільний вибір видів страхування та рівні можливості у провадженні страхової діяльності, створює сприятливі умови для розвитку страхування з метою забезпечення реалізації права на ефективний страховий захист та вільний вибір страховика;

- стабільності (забезпечення сталого, надійного і привабливого ринку страхових послуг шляхом створення державою зрозумілих та ефективних механізмів і правил його функціонування);

- обмеження присутності держави на страховому ринку (держава поступово відмовляється від проявів монополізму на страховому ринку, не втручається у діяльність страховиків, окрім питань оподаткування, формування статутних капіталів, встановлення правил формування, розміщення та обліку страхових резервів, контролю за платоспроможністю страховиків);

- мотивації діяльності страховиків і страхувальників (держава створює умови, за яких фізичні та юридичні особи зацікавлені у страхових послугах, а страхові компанії – у наданні цих послуг);

- довіри (внутрішньої рушійної сили розвитку страхового ринку, основаної на моральній та матеріальній відповідальності страховика перед страхувальником, надійному правовому захисті страхувальника).

Створення механізмів забезпечення відповідності проєктів правових актів у сфері страхування зазначеним принципам сприятиме підвищенню ефективності правового регулювання в цій сфері.

Одним із варіантів вирішення цієї задачі може бути імплементація зазначених принципів у рамках державної регуляторної політики. Для цього у правове забезпечення запровадження цієї політики у сферу страхування слід включити вище перераховані принципи і відслідковувати їх втілення в проекти актів, що готуються. Знадобляться, безумовно, відповідні методичні матеріали на кшталт Методики підготовки аналізу регуляторного впливу. Ця методика, як відомо, є обов'язковою для застосування розробниками проектів регуляторних актів. Це також оприлюднення проектів регуляторних актів з метою одержання зауважень і пропозицій (ст. 9 Закону про засади регуляторної політики у сфері господарської діяльності [13]). Кожен проект регуляторного акту оприлюднюється з метою одержання зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань.

Література

1. Закон України від 1 липня 2004 року № 1961-IV «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 1, ст. 1
2. Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 1, ст. 1
3. Закон України від 24 червня 2004 року № 1877-IV «Про державну підтримку сільського господарства України» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/#Text>
4. Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII «Про ліцензування видів господарської діяльності» (Редакція станом на 05.01.2022) // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015,-+ № 23, ст.158
5. Указ Президента України від 12 листопада 1999 року N 1468/99 «Про Положення про Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю»// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1468/99#Text>
6. Розпорядження Нацкомфінпослуг від 19.05.2020 № 925 «Про затвердження

Змін до деяких нормативно-правових актів Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України з питань складання та подання звітності учасниками ринків фінансових послуг» <https://www.nfr.gov.ua/.../ROZPORYAD.../2020/05.19/R-925.pdf>

7. Гетьманець О.П. Господарське право України. Ч. 1. Підручник: у 2 ч. Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2014. 368 с.

8. Гетманець О.П., Шуміло О.М. Правове регулювання страхової діяльності. Навч. посіб. 2-ге вид. Харків: вид-во «Право», 2014. С. 400.

9. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення:22.01.2022р).

10. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №435-IV. Дата оновлення: 16.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47-93/ed19930510#Text> (дата звернення: 15.01.2021).

11. Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 31.08.2017 р. № 3631 Про затвердження Змін до Положення про особливості укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1197-17#Text> (дата звернення:-23.01.2022 р.).

12. Концепція розвитку страхового ринку України 2012-2021 р.р. URL: http://ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives/5257 (дата звернення:-23.01.2022 р.).

13. Закон України від 11 вересня 2003 року № 1160-IV «Про засади регуляторної політики в сфері господарської діяльності» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 9, ст. 7

Lyudmila Mykolaivna Biletska,
candidate of legal sciences, doctoral student of
MAUP;

Shvets Viktor Oleksandrovich,
doctor of jurisprudence, associate professor,
prof. Department of economic and labor law
MAUP;

Mikhatulina Olena Nikolaevna,
Prof. of the Department of Civil and
International Law MAUP

DEVELOPMENT OF INSURANCE AND ITS LEGAL REGULATION IN UKRAINE

The purpose of the article is to consider the formation of normative legal acts in the field of insurance for further improvement of its legal regulation. The system of legal regulation of insurance activity contains norms defined in legal documents of various levels. The first level consists of the Constitution of Ukraine and international agreements signed and ratified by Ukraine. The next, second level consists of codified documents (Economic, Civil, Tax, Air Codes of Ukraine); laws and resolutions of the Verkhovna Rada of Ukraine. The third level is represented by decrees and orders of the President of Ukraine. The fourth level includes departmental regulatory acts (instructions, methods, regulations, orders), approved by ministries, agencies, central bodies of executive power and registered in the Ministry of Justice of Ukraine. The fifth and sixth levels are represented, respectively, by regulatory acts of the body that, according to the legislation of Ukraine, supervises insurance activities, as well as by normative acts of local executive authorities in cases where certain issues of regulation of insurance activities were delegated to these bodies by the decision of the President or Government of Ukraine. In addition, legal regulation of insurance contractual relations is carried out by extralegal sources. Legislative regulation

of insurance activity in Ukraine has a certain historical specificity, which has a tangible effect on the entire system of legal protection. In the former Soviet Union, there was no basic law that would regulate the procedure for carrying out insurance activities. Insurance activities were carried out exclusively by State Insurance and Inderzhstrakh institutions, which did not have a completely independent status. Certain aspects of insurance activity were regulated by resolutions of the Central Committee of the CPSU and the Council of Ministers of the USSR, normative documents of the State Insurance of the USSR and Ukrderzhstrakh. During 1992-1993, most of the independent states that were formed after the collapse of the former USSR passed legislation on insurance. With the establishment of a market economy in Ukraine, there was a need to adopt a new legislative act that would fully regulate both the conceptual apparatus and the procedure for carrying out insurance activities (used for a long time in developed countries). On March 6, 1996, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Law of Ukraine «On Insurance». In November 2021, the Verkhovna Rada of Ukraine transformed the Law «On Insurance» in terms of improving terminology. Currently, the mentioned Law of Ukraine has updated the approach to the organization of licensing of insurers. The concept of the development of the insurance market of Ukraine until 2021 provided for new progressive principles of the development of the domestic insurance market. The creation of mechanisms to ensure the compliance of draft legal acts in the field of insurance with the specified principles will contribute to increasing the effectiveness of legal regulation in this field.

Keywords. insurance business; legal regulation of insurance, system of legal regulation of insurance activity.